AUT, XLV, 2007, p. 93-98

JUXTAPUNEREA INCONGRUENTĂ A UNOR MORFEME – DEZACORD... CU ŞI FĂRĂ *ACORD*

de

Emina CĂPĂLNAŞAN

...Din teama de dezacord

Şi adverbul „are-acord”!

„Stăpânirea imperfectă a regulilor duce (...) la greşeli explicabile prin hipercorectitudine”[1]. Prin urmare, aceste abateri nu se datorează exclusiv preocupării exagerate faţă de norma lingvistică, ci şi însuşirii deficitare a regulilor gramaticale. Pentru a evidenţia importanţa problemei, redăm o afirmaţie a lui Theodor Hristea: „fenomenul *hipercorectitudinii sintactice* (...) este mult mai răspândit decât ne-am putea închipui şi el cunoaşte anumite aspecte pe care nimeni nu le-a cercetat. În domeniul sintaxei, cele mai multe construcţii de tip hipercorect se explică tocmai prin teama de a nu produce, cumva, un dezacord gramatical”[2]. Astfel, înţelegem prin *hipercorectitudine* „o greşeală făcută din grija de a evita altă greşeală”[3]. Pentru cazurile de *hipercorectitudine* din sfera *acordului*, Iorgu Iordan foloseşte termenul *hiperacord*[4]. Întrucât acest termen redă concis problematica esenţială discutată în acest capitol, vom înregistra sub această denumire cazurile de *hipercorectitudine* din domeniul care constituie obiectul acestei lucrări.

Impresia puternică a necesităţii acordului se manifestă în numeroase situaţii de asociere a unui adverb cu un adjectiv variabil. Ca urmare a acestei analogii eronate, „se întâlneşte (...) fenomenul de adjectivizare a adverbelor printr-un acord hipercorect în gen şi număr: *locuri* **grele** *de străbătut*, *interpretare* **imposibilă** *de admis*. Confuzia cu

[1] Mioara Avram, *Gramatica pentru toţi*, Bucureşti, Editura Academiei, 1986, p. 288.
[2] Theodor Hristea, *Abateri de la normele sintactice în presă şi în publicistica actuală*, în LR, XXV (1976), nr. 4, p. 363.
[3] Valeria Guţu Romalo, *Corectitudine şi greşeală. Limba română de azi*, versiune nouă, Bucureşti, Editura Humanitas Educaţional, colecţia Repere, 2000, p. 39.
[4] Vezi Iorgu Iordan, *Limba română actuală – o gramatică a „greşelilor”*, Bucureşti, 1947, p. 423, nota 1.

BDD-A6394 © 2007 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 08:58:56 UTC)

adjectivele se explică prin poziția acestor adverbe în enunț: ele sunt plasate, de obicei, în imediata apropiere a unui substantiv, regentul supinului determinat de adverb (cf. deosebirea dintre *trai* **greu** şi *trai* **greu** *de suportat*[5]"[6]. După cum se poate observa, adjective precum *greu*, *uşor*, *dificil*, *facil* îşi schimbă statutul morfologic când sunt urmate de verbe la modul supin. Într-un atare context, acestea „primesc valoare adverbială şi, în consecință, nu se supun acordului. Într-o asemenea situație nu mai avem de-a face cu adjective, ci, desigur, cu adverbe, pe care le tratăm ca atare"[7]. Aplicarea greşită a unor reguli care funcționează exclusiv în cazul părților de vorbire flexibile are drept urmare greşeala de *a acorda adverbul* cu substantivul în vecinătatea căruia se află. „Fenomenul poate fi observat în două ipostaze, puțin diferite ca formă şi aproape identice ca sens. Este vorba, într-un caz, de formulări de tipul: «problemă *uşoară (grea)* de rezolvat», «sensuri *dificile* de priceput», «saci *grei* de ridicat» (...) şi, în alt caz, de exprimări ca: «problema *este uşoară (grea)* de rezolvat», «sensurile *sunt dificile* de priceput», «sacii *sunt grei* de ridicat»"[8]. În ambele cazuri, acordul este socotit drept „abatere de la normele gramaticale"[9].

„Aceeaşi greşeală poate fi observată şi în cazul adjectivelor **posibil**, **imposibil**, devenite adverbe, şi folosite, într-o formă acordată, în construcții ca acestea: «măsură *posibilă* de înfăptuit», «sarcină *imposibilă* de realizat» («sarcini *imposibile* de realizat»), în loc de «măsură **posibil** de înfăptuit», «sarcină **imposibil** de realizat» («sarcini **imposibil** de realizat»)"[10].

„Existența în frază a unui adjectiv sau participiu (...) la plural atrage după sine adjectivarea adverbului precedent şi acordarea lui în gen şi număr cu cel dintâi. Este de la sine înțeles că acordul în număr şi mai ales în gen se produce nu numai sub influența adjectivului imediat următor, ci şi a substantivului sau pronumelui la care acesta se referă şi care, de multe ori, poate fi chiar subiectul exprimat sau subînțeles al propoziției"[11]. Cu precădere în discursurile orale, dar şi în presa scrisă, se întâlnesc formulări

---

[5] Deşi construcțiile simple, fără supin, sunt mai numeroase, cele în care supinul e prezent apar, de asemenea, în diferite situații conversaționale; prin urmare, trebuie delimitate cazurile în care un cuvânt este adjectiv de cele în care acelaşi cuvânt devine, prin conversiune, adverb. Cunoaşterea regulilor are ca rezultat realizarea unui acord corect, aplicabil şi într-un discurs oral cu aceeaşi rapiditate ca şi în formulările scrise.

[6] Florina-Maria Băcilă, *Omonimia în limba română. Privire monografică*, Timişoara, Editura Excelsior Art, 2007, p. 137.

[7] D. Craşoveanu, Raluca Arianna Florea, *Aspecte ale cultivării limbii române*, Timişoara, Editura Mirton, 2002, p. 9.

[8] *Ibidem*.

[9] *Ibidem*, p. 10.

[10] *Ibidem*, p. 11.

[11] Theodor Hristea, *op. cit.*, p. 362.

BDD-A6394 © 2007 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 08:58:56 UTC)

de tipul: „(...) studii **riguroase** ştiinţifice (...)”[12]; *Fac* **destui** *de mulţi bani*.; „Din **câte** suntem informaţi, Direcţia Presei şi Tipăriturilor a hotărât (…)”; *modele* **noi** *apărute*[13]; *copii* **noi**-*născuţi*[14] (sau **noi**-*născuţii*); *tineri* **proaspeţi** *căsătoriţi*; **liberi**-*cugetători*; „Spectatorii, destul de **puţini** numeroşi (…)”[15]; „Au sosit **atâţi** de mulţi musafiri”[16]. În toate aceste situaţii, cuvintele evidenţiate au valoare de *adverbe*, deci intră în categoria părţilor de vorbire lipsite de flexiune, deci a părţilor de vorbire care nu suferă modificări formale pentru a exprima categorii gramaticale. După cum se poate observa şi în exemplele de mai sus, „structura adverb + participiu (...) este extrem de productivă în româna actuală. (...) Adverbele preferate pentru acest «parteneriat» sunt: *mult*, *bine*, *rău*, *nou*, *aşa*, *gata*”[17]. Realitatea confirmă ideea enunţată: *Am reuşit să îmi câştig* **mult râvnitul** *drept de a alege singură.*; „**Mult căutata** verigă de legătură care lipseşte în filogenia omului (…) nu trebuie căutată decât în apă.”[18]; „(...) cele patru partide nu au nici cea mai mică şansă să construiască **multvisatul**[19] [sic!] pol de centru-dreapta, ci poate doar «un polişor».”[20]; „**Binecunoscutul**[21] [sic!] scriitor german Friedrich Schiller a fost, după cum se ştie, medic militar.”[22]; *O carte* **rău scrisă** *serveşte drept contraexemplu.*; *Ea refuză să asculte* **aşa-zisa** *muzică lumească.*

---

[12] frf.cncsis.ro/documente_2006/634Raport_de_Cercetare.doc.

[13] Corect: *modele* **nou** *apărute*. „Transformarea adjectivului *nou* în adverb (...) nu este rezultatul unei iniţiative interne. Sintagma este calchiată după model franţuzesc, iar deschizător de drum a fost probabil *nou născut* [sic!] (*nouveau-né*), urmat de alte participii (...): *nou apărut*, *nou înfiinţat*, *nou venit*, dar şi *nou numit*, *nou promovat*” – G. Gruiţă, *Moda lingvistică 2007. Norma, uzul şi abuzul*, Piteşti, Editura Paralela 45, 2006, p. 161.

[14] Înţelesul acestei sintagme este „copii de curând născuţi”. „Valoarea de adverb a elementului *noi*, şi deci acordul lui nejustificat cu substantivul «copii», reiese clar dacă (...) îl înlocuim cu un alt adverb, de pildă: *recent*. Vom spune în acest caz «copii *recent* născuţi» sau «*recent* născuţii» şi nu «copii recenţi născuţi» sau «recenţii născuţi»” – D. Craşoveanu, Raluca Arianna Florea, *op. cit.*, p. 11.

[15] www.teatrul.ro/main/critica/Files/Nottara - Variatiuni (Pora).htm.

[16] *Apud* Theodor Hristea, *op. cit.*, p. 363.

[17] G. Gruiţă, *op. cit.*, p. 157-158.

[18] pic6.piczo.com/KySz/?g=43877986, *Mistere*.

[19] „Percepţia diferită a sintagmei *mult* + *participiu* creează (...) *diferenţe* de interpretare şi de scriere [cele trei variante ortografice sunt: separarea prin blanc, scrierea sudată şi cea cu cratimă – n.n. E.C.]. Deocamdată considerăm că e mai înţelept să rămânem la îmbinarea liberă cu scriere necontopită sau fără cratimă. *Mult* funcţionează, în acest context, ca un fel de morfem al superlativului absolut pe lângă participiu, echivalent al lui *foarte*.” – G. Gruiţă, *op. cit.*, p. 159.

[20] www.atac-online.ro/21-05-2007/Scandal-pe-un-pol.html.

[21] Pentru alte sintagme în a căror componenţă intră adverbul *bine,* vezi G. Gruiţă, *op. cit.*, p. 159-160.

[22] geocities.com/romedifila/57_4.html.

BDD-A6394 © 2007 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 08:58:56 UTC)

Spre deosebire de îmbinările alcătuite dintr-un **adverb** (invariabil) şi un **adjectiv** (provenit din participiu), unele îmbinări cu structura **adjectiv** + **adjectiv** au flexiune la ambele componente. Prin urmare, se spune corect: *băiat nou-născut*, *copilă nou-născută*, *băieți nou-născuți*, *copile nou-născute*, dar *pantof nou-nouț*, *rochie nouă-nouță*, *pantofi noi-nouți*, *rochii noi-noațe*[23]. Adjectivul compus *nou-nouț*, aparținând registrului familiar, nu trebuie integrat în seria unor îmbinări precum: *literar-artistic*, *instructiv-educativ*, cu flexiune numai la ultimul component[24]. Cu toate că are o structură asemănătoare (**adjectiv** + **adjectiv**), *nou-nouț* se diferențiază de acestea, particularitatea sa constând în reluarea adjectivului sub formă diminutivală, pentru a accentua ideea de *noutate*. Din punct de vedere semantic, adjectivul în cauză poate fi echivalat cu superlativul exprimat morfematic: *foarte nou*, *tare nou*. Prin urmare, adjectivul compus nesudat[25] *nou-nouț* poate fi privit ca o formă de superlativ, comparabilă cu structurile: *înalt, înalt*; *mare, mare* – mijloace expresive de exprimare a superlativului – în care se observă: procedeul repetiției şi marcarea flexiunii la ambele componente: *Era o* **mare, mare** *doamnă.*; *Am probleme* **mari, mari**.

Invariabil este, de asemenea, formantul *cel* din structura superlativului relativ al *adverbelor*. E corect astfel: *vedeta* **cel mai bine** *îmbrăcată* (nu *vedeta* **cea** *mai bine îmbrăcată*), *problema* **cel mai bine** *studiată* (nu *problema* **cea** *mai bine studiată*), *situațiile* **cel mai frecvent** *întâlnite* (nu *situațiile* **cele** *mai frecvent întâlnite*). Aceste contexte nu trebuie confundate cu cele de tipul: *problema* **cea mai studiată**, *autorul* **cel mai studiat**, *situația* **cea mai frecventă**, în care *cel* intră în componența superlativului relativ al *adjectivelor*.

În alte cazuri, „adjectivele calificative se adverbializează, apărând, ca adverbe, cu o formă invariabilă omonimă cu cea de masculin singular a adjectivului. De exemplu, *potrivit*, *conform*, *referitor*, urmate de

---

[23] Vezi *********Dicționarul ortografic, ortoepic şi morfologic al limbii române*, ediția a II-a revăzută şi adăugită, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 2005, s.v. *nou-nouț*.

[24] În *ibidem*, capitolul *Principalele norme ortografice*, *ortoepice şi morfologice ale limbii române*, p. LXV, *nou-nouț* este dat ca exemplu pentru **adjective compuse nesudate** cu structura „adjectiv + adjectiv, având flexiune numai la ultimul component", alături de *bun-platnic*, *instructiv-educativ*, *literar-artistic*, *marxist-leninist*, *rău-platnic*. În corpus însă adjectivul este dat cu următoarele forme: m. pl. *noi-nouți*; f. sg. *nouă-nouță*, f. pl. *noi-noațe*, fapt care ne îndreptățeşte să-l considerăm adjectiv cu flexiune la **ambele** componente. În *********Dicționarul ortografic, ortoepic şi morfologic al limbii române*, Bucureşti, Editura Academiei, 1982, *nou-nouț* este flexionat în acelaşi mod, ambele componente adjectivale fiind variabile. Vezi, de asemenea, Beatrice Kiseleff, *Îndreptar ortografic, ortoepic şi de punctuație al limbii române*, Oradea, Editura Elis, 2000, s.v. *nou-nouț*. În *********Îndreptar ortografic, ortoepic şi de punctuație*, ediția a V-a, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 1995, acest cuvânt nu este glosat.

[25] Vezi *ibidem*, p. LXV.

BDD-A6394 © 2007 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 08:58:56 UTC)

prepoziţiile *cu* sau *la*, sunt confundate (...) cu adverbele din locuţiunile prepoziţionale respective şi tratate ca atare, adică fără acord de gen şi număr (*păreri* **referitor** *la...*, în loc de *păreri* **referitoare** *la...*)”[26]. Greşeli de acord cauzate de confuzia dintre adjectiv şi adverb apar şi în formulările: „**O grupare** [subl. n. – E.C.] *a limbilor*, **conform** [subl. n. – E.C.] *cu...*”[27]; „*Acordarea unor* **condiţii** *de muncă* **potrivit** *cu pregătirea lor*”[28]. Prin urmare, se înregistrează şi fenomenul invers – de interpretare a unor îmbinări drept invariabile.

Un alt caz de *hiperacord* îl reprezintă „transformarea unor verbe impersonale în verbe cu forme personale”[29]. Este cazul verbului *a trebui*[30], care „se utilizează cel mai frecvent ca verb impersonal pe lângă un conjunctiv. În această situaţie, el are sensul lexical de «a fi necesar să...», «a fi nevoie...», «a nu putea evita...»”[31]: **Trebuie** *să mănânci ca să supravieţuieşti.*; **Ar trebui** *să dai nişte explicaţii pentru gestul tău.*; **Va trebui** *să părăsim ţara.* În toate cele trei enunţuri *a trebui* este urmat de o subiectivă. Situaţia se complică în cazul exprimării subiectului din subordonată printr-un pronume mai ales la plural (de persoanele I şi a II-a): *Noi va trebui să o luăm de la capăt!* Această construcţie este socotită „nenaturală” şi, prin urmare, se manifestă tendinţa de a realiza un acord nu doar între predicatul corespunzător (exprimat prin verbul la conjunctiv) şi subiectul *noi*, ci şi între predicatul exprimat prin verbul impersonal *a trebui* şi *noi*. „Acest predicat însă are drept subiect propoziţia care urmează şi (...) nu trebuie să se acorde cu subiectul verbului la conjunctiv”[32].

Comportamentul verbului se schimbă în situaţiile în care subiectul este un pronume personal de persoana a III-a plural. Paradigma lui *a trebui* permite variabilitatea formelor, exclusiv în acest caz: *Ei trebuiau să plece.* (mod indicativ, timp imperfect); *Ei trebuiră să plece.* (mod indicativ, timp perfect simplu); *Ei au trebuit să plece.* (mod indicativ, timp perfect compus); *Ei trebuiseră să plece înainte de prânz.* (mod indicativ, timp mai-mult-ca-perfect); *Ei vor trebui să plece.* (mod indicativ, timp viitor).

Formele verbale ale lui *a trebui* intră în alcătuirea unor construcţii speciale alături de verbe la participiu. *A trebui* are caracter invariabil, dar

---

[26] Florina-Maria Băcilă, *op. cit.*, p. 137.
[27] *Apud* Vasile Breban (coord.), *Limba română corectă. Probleme de ortografie, gramatică, lexic*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1973, p. 251.
[28] *Apud* G. Gruiţă, *Acordul în limba română*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1981, p. 143.
[29] Mioara Avram, *Probleme ale exprimării corecte*, Bucureşti, Editura Academiei, 1987, p. 158.
[30] Pentru evoluţia verbului *a trebui*, vezi Gabriela Pană Dindelegan, *Aspecte ale dinamicii sistemului verbal (perioada de după 1880)*, Tipografia Universităţii din Bucureşti, 1987, p. 89-92.
[31] Victor Iancu, *Limbaj cotidian şi rostire literară*, Timişoara, Editura Facla, 1977, p. 84-85.
[32] *Ibidem*, p. 85.

BDD-A6394 © 2007 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 08:58:56 UTC)

„participiul trecut se acordă în gen şi număr cu substantivul la care el se referă. Este (...) corect să spunem: «*Trebuie precizat faptul...*» şi «*Trebuie subliniată afirmaţia...*». Este greşită o exprimare ca aceasta: «*Trebuie avut* în vedere *experienţa* fruntaşilor în producţie».”[33]

Construcţiile sintactice în care intră forma verbală pasivă *dat fiind* pot crea probleme de exprimare celor ce recurg la o analiză superficială a relaţiilor dintre termenii unui enunţ. „Participiul *dat* (...) se comportă ca un adjectiv”[34], acordându-se în gen, număr şi caz cu substantivul la care se referă: **Dat fiind rolul** *judecătorului într-un proces, cu el trebuie să discutăm.*; „**Dată fiind prezenţa** lui *de* şi identitatea formală dintre supin şi participiu, se ajunge la enunţuri omonime”[35].

Grija de a evita pericolul dezacordului îşi găseşte expresia în enunţuri incorecte ca: *Ce-***s** *cu fotografiile astea?*, *În (ceea) ce* **privesc** *filmele de acţiune, nu mă pot pronunţa*.[36]. Greşelile se datorează identificării eronate a subiectului. În propoziţia *Ce-s cu fotografiile astea?*, *cu fotografiile* nu îndeplineşte funcţia de subiect, „dovadă faptul că nu spunem niciodată *Ce sunteţi cu voi*, de exemplu, ci numai *Ce este cu voi*, deci nu facem acordul între *voi* şi *este*. Subiectul propoziţiei este *ce*”[37]. În contextul *În (ceea) ce* **privesc** *filmele de acţiune, nu mă pot pronunţa.*, substantivul *filemele* nu este subiectul primei propoziţii şi, prin urmare, nu impune acordul; subiectul este *(ceea) ce*, această formă (de singular) fiind cea după care se aliniază predicatul propoziţiei (corect: *În (ceea) ce* **priveşte** *filmele de acţiune, nu mă pot pronunţa.*). Deci, „formula *în ceea ce privesc banii* [trebuie – n.n. E.C.] combătută ca greşită”[38].

THE JUXTAPOSITION OF INAPPROPRIATE MORPHEMES – TO BE OR NOT TO BE AN ADVERB

(Abstract.)

The current paper focuses on the distinction between *adjectives* and *adverbs*. We believe that such a comparison is of paramount importance since there is a tendency to *adjectivize* adverbs, omitting the fact that adverbs do not display any inflection. We have added some other parts of speech and set phrases that do not change their form according to grammatical categories.

[33] N. Mihăescu, *Abateri de la exprimarea corectă*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1963, p. 74.
[34] Idem, *Limba noastră. Probleme de lexic şi construcţii gramaticale*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1963, p. 75.
[35] Florina-Maria Băcilă, *op. cit.*, p. 149.
[36] În ****Gramatica limbii române*, vol. II, ediţia a II-a revăzută şi adăugită, Bucureşti, Editura Academiei, 1963, p. 113, se atrage atenţia asupra faptului că astfel de construcţii sunt destul de des întâlnite în limba actuală.
[37] Valeria Guţu Romalo, *op. cit.*, p. 39.
[38] Al. Graur, *Tendinţele actuale ale limbii române*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1968, p. 345.

BDD-A6394 © 2007 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-31 08:58:56 UTC)